

Nr 113

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo; given Stockholms slott den 20 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att viss del av det belopp, som i anledning av förslag från nämnden för fördelning av japanska medel kan komma att tilldelas statens krigsförsäkringsnämnd, skall — i stället för att såsom tidigare beslutits disponeras för statsskuldsamortering — användas till ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å det vid Hongkong i december 1941 sänkta motorfartyget Ningpo.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1959.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *ytterligare ersättningar till de förutvarande ombordanställda å det vid Hongkong den 11 december 1941 sänkta motorfartyget Ningpo m. m.* samt anför därvid följande.

Motorfartyget Ningpo och dess sista svenska besättning

Vid tiden för det japanska överfallet på Pearl Harbour och de därpå följande amerikanska och brittiska krigsförklaringarna mot Japan — i början av december 1941 — befann sig motorfartyget Ningpo, då tillhörigt Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet, utanför Hongkong, dit fartyget, som skadats vid en minsprängning i Singapores hamn, bogserats för reparation. Under den resa, då skadan skedde, var fartyget befraktat av statens reservförrådsnämnd. På order av brittiska myndigheter i Hongkong, vilka befarade att fartyget skulle falla i japanernas händer, blev detta den 11 december 1941 sänkt genom befälhavarens försorg. Fartyget, som efter sänkningen stod delvis över vatten, sköts påföljande dag i brand genom artillerield från brittiska batterier.

Ningpo, vilket såsom förstört av krigsåtgärd avfördes ur fartygsregistret i juni 1942, var försäkrat mot krigsfara hos statens krigsförsäkringsnämnd för sammanlagt 5,5 miljoner kronor. Försäkringssumman utbetalades till bolaget, varvid krigsförsäkringsnämnden övertog all rätt till fartyget. Jämväl Ningpos last var försäkrad hos nämnden mot krigsfara.

I slutet av december 1941 erövrade japanerna Hongkong. Under ockupationen av Hongkong lät japanska marinen bärga Ningpo och sätta fartyget i stånd. Fartyget seglade därefter under japansk flagg och gick därvid förloret genom krigshaveri.

Innan Ningpo sänktes i december 1941 bestod dess besättning — till vil-

ken i det följande räknas även befälhavaren — av 30 man.¹ Av dessa var en dansk medborgare, under det att de övriga var svenska medborgare. Besättningen, som lämnade fartyget den 11 december 1941, avmönstrades i Hongkong den 15 samma månad. Sedan japanerna erövrat Hongkong kvarblev besättningen i staden omkring fem månader. Därunder dödades tre man² av kinesiska plundrare. I maj 1942 överfördes den återstående delen av besättningen till Shanghai, som likaledes hölls besatt av japanerna. I nämnda stad avled tre man³ på grund av sjukdomar. Först hösten 1945 efter krigtillståndets upphörande kunde besättningens hemresa börja. Befälhavaren avreste till Sverige i oktober. Tjugotvå medlemmar av besättningen lämnade Shanghai i november och anlände till hemlandet i början av år 1946. En man, som på grund av sjukdom nödgats kvarstanna i Shanghai, återkom till Sverige först senare.

Under uppehållet i Shanghai kunde arbetsanställning icke beredas besättningen, och den nödgades leva under förhållanden, som medförde svåra fysiska och psykiska lidanden.

Jämlikt sjömanslagen och gällande kollektivavtal utbetalade bolaget lön till besättningen under sex månader efter tjänsteavtalens upphörande även som under hemresan. Dessutom erlade bolaget efter behovsprövning sammanlagt 123 195 kronor till hemmavarande anhöriga till vissa medlemmar av besättningen. Av statsmedel utbetalades till besättningen för bestridande av kostnader för underhåll, sjukvård, kläder och resor m. m. under tiden från Ningpos förolyckande till besättningsmedlemmarnas återkomst till Sverige sammanlagt 292 618 kronor 63 öre, varav 65 076 kronor 25 öre i form av försträckning. För ett belopp om $(292\ 618:63 - 65\ 076:25 =)$ 227 542 kronor 38 öre har återbetalningsskyldighet ej ansetts föreligga. Av beloppet å 65 076 kronor 25 öre har sedermera 58 973 kronor 60 öre efterskänkts. Efterlevande till de tre medlemmar av besättningen, som dödades i Hongkong, erhöll — likaledes av statsmedel — tillhoppa 27 000 kronor samt vissa livräntor.

I anledning av en av Svenska sjöfolksförbundet gjord, till krigsförsäkringsnämnden ställd ansökning, vari bolaget instämde, förklarade sig nämnden i utlåtande den 17 februari 1948 finna det behjärtansvärt, att skälig ersättning utbetalades till de ombordanställda för de svåra lidanden och umbäranden, som dessa fått utstå under det långa tvångsuppehållet i Shanghai. Nämnden hemställde, att Kungl. Maj:t ville pröva huruvida ersättning kunde tillerkännas besättningen på Ningpo. Därvid framhölls, att det låg

¹ Befälhavaren B. W. Ahlborg, maskinchefen P. J. Boman, överstyrmannen G. W. Lundin, 2:e styrmannen A. W. Forsberg, 3:e styrmannen P. I. Lindqvist, 1:e maskinisten T. A. Andersson, 2:e maskinisten E. A. Hellqvist, 3:e maskinisten K. V. Andersson, timmermannen V. H. Lind, båtsmannen K. Johansson, matroserna K. A. Falk, A. Lundberg, S. E. Hansson, 1:e motormännen E. G. Lundberg och S. L. Svensson, 2:e motormännen K. O. Almqvist, A. V. Svensson, G. A. Pålsson och Å. Andersson, lättmatroserna J. A. Lindgren, N. Sepstrup (dansk medborgare), S. E. Christensson, S. E. Nilsson, A. Karlsson, C. E. Hassel, stewarden S. E. Nilsson, 1:e kocken G. T. Larsson, kockeleven S. G. Carlsson samt upppassarna K. H. S. Höglin och H. Magnusson.

² Styrmännen Forsberg och Lindqvist samt 3:e maskinisten Andersson.

³ Överstyrmannen Lundin samt motormännen Lundberg och Svensson.

utanför nämndens kompetensområde att bevilja sådan ersättning, enär denna icke kunde grundas på de av nämnden å Ningpo och dess last meddelade krigsförsäkringarna. Vidare upplystes, att den förlust, som åsamkats besättningen genom att den på grund av tvångsuppehållet i Shanghai gått miste om alla möjligheter att genom nya anställningar skaffa sig inkomster, uppgick till i runt tal 1 052 700 kronor.

Sedan bl. a. sjöfolksförbundet i skrivelse den 13 februari 1951 framlagt ytterligare synpunkter i ämnet, avgav kommerskollegium den 1 mars samma år utlåtande i ämnet. Jämväl kollegium förordade, att ersättning bereddes besättningen.

Propositionen 1952: 86 angående ersättning till Ningpos besättning

I proposition till riksdagen den 22 februari 1952, nr 86, föreslog Kungl. Maj:t, att ett reservationsanslag av 370 000 kronor skulle anvisas för att användas till ersättningar åt de förutvarande ombordanställda å Ningpo och åt efterlevande till en avliden medlem av besättningen.

I propositionen konstaterade föredragande departementschefen bl. a., att enligt brittisk praxis ersättning icke utbetalades i sådana fall som Ningpos och att krav från besättningen om ersättning icke torde kunna riktas mot japanska staten, eftersom de japanska myndigheterna i Shanghai ej hindrade besättningens hemsändande, samt att över huvud taget besättningen saknade juridisk möjlighet att erhålla gottgörelse utöver den som besättningen då redan erhållit.

Departementschefen anförde angående frågan huruvida staten med hänsyn till de särskilda omständigheter, som förelåg beträffande besättningen å Ningpo, ur billighets- och skälighetssynpunkt borde lämna ytterligare ekonomiskt bistånd till besättningen.

Vid prövningen av denna fråga bör en viss betydelse tillmätas den omständigheten, att Ningpo förliste under en resa som var föranledd av ett befraktningsavtal mellan rederiet och staten. Detta avtal avsåg att tillförsäkra vårt land ett tillskott av viktiga och till följd av avspärningen under kriget svåråtkomliga varor. De förhållanden, varunder besättningen levde under tvångsuppehållet i Hongkong och Shanghai, inneburo vidare stora lidanden i såväl psykiskt som fysiskt avseende. Arbete kunde icke erhållas och umbärandena voro svåra; klimatet var påfrestande och besättningen hade föga kraft att motstå sjukdomar. Krigsförhållandena medförde bombanfall och gerillastrider. Tre medlemmar bragtes om livet av krigsplundrare och tre andra dukade under i olika sjukdomar.

Det vill synas som om händelsen med Ningpo och dess besättning vore ensam i sitt slag i den svenska sjöfarten under det andra världskriget. Visserligen vistades i Shanghai under kriget — förutom besättningen å Ningpo — ytterligare ett antal svenska sjömän, men bakom dessa sjömäns vistelse därstädes lågo ej samma betingelser som i fråga om Ningpos besättning. Några framställningar om ersättning ha ej av vederbörande riktats mot staten.

Krigsförsäkringsnämnden har i utlåtande över framställningarna från Ningpos besättning ansett det vara behjärtansvärt att skälig ersättning utbetalades till besättningen för de svåra umbäranden och lidanden den åsamkats. Jämväl kommerskollegium har förordat, att ersättning beredes.

Departementschefen var för egen del också av den meningen, att staten borde hjälpa besättningen, som till följd av krigshandling utsatts för osedvanligt stora påfrestningar. Departementschefen fann det icke lämpligt att den föreslagna ersättningen skulle anses såsom en gottgörelse för mistade avlöningsförmåner. Han förordade i stället, att ersättningen utformades såsom en gottgörelse för det lidande och den psykiska skada, som åsamkats genom det nödtvungna uppehållet i Shanghai. På närmare angivna skäl ansåg departementschefen, att till envar av de till Sverige återkomna besättningsmännen, vilka hade försörjningsplikt, borde utgå ersättning med 19 000 kronor samt att envar av de övriga borde erhålla 10 000 kronor. Dessutom skulle till änkan efter en avliden medlem av besättningen utgå 19 000 kronor. För ändamålet begärdes ett reservationsanslag å 370 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52.

Propositionen bifölls av riksdagen (rskr. 1952: 211). Därefter utbetalades enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 juni och den 18 juli 1952 till envar av 11 medlemmar av besättningen och till änkan 19 000 kronor samt till envar av 13 medlemmar 10 000 kronor, eller sålunda tillhopa 358 000 kronor.

Propositionen 1952: 145 angående statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel

I proposition den 7 mars 1952, nr 145, framlades förslag om dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet, då uppgående till ca 294 miljoner kronor. Enligt propositionen skulle av dessa medel först sammanlagt 12 miljoner kronor avsättas till vissa sjöfartsändamål och 102 500 kronor avskiljas för vissa pensioner m. m., varefter det återstående överskottet — minskat med en mindre del, vilken skulle stå till likvidatorernas i nämnden förfogande för bestridande av eventuellt uppkommande utgifter — skulle användas för att nedbringa statsskulden. Vad som ej åtgick för dylika utgifter liksom de ytterligare överskottsmedel, vilka möjligen kunde inflyta, skulle — när alla av likvidatorerna behandlade ärenden blivit helt slutförda — ävenledes utnyttjas för statsskuldsmortering.

Riksdagen biföll propositionen (rskr. 1952: 423). Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 december 1952 föreskrevs bl. a., att av överskottsmedlen skulle 285 miljoner kronor överföras till riksgäldskontoret att disponeras för nedbringande av statsskulden. Kungl. Maj:t förklarade Sig därjämte vilja framdeles meddela bestämmelser rörande dispositionen av det av nämnden slutligt redovisade överskottet. Något sådant beslut har ännu icke kunnat meddelas.

Propositionen 1958: 43 angående viss överenskommelse med Japan m. m.

I proposition den 24 januari 1958, nr 43, anhölls om godkännande av en den 20 september 1957 undertecknad överenskommelse mellan Sverige och Japan samt om medgivande för Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åt-

gärder för överenskommelsens genomförande. Överenskommelsen är avsedd att slutligt reglera svenska ersättningsanspråk mot Japan, vilka uppstått på grund av folkrättsstridiga japanska åtgärder mot svenska intressen under andra världskriget.

I propositionen anmäldes bl. a., att förhandlingar i ämnet upptagits i slutet av år 1952, att de på folkrätten grundade fordringsanspråken, vilka var av natur att kunna stödjas av svenska regeringen, värdemässigt uppgick till 13,5 miljoner kronor, samt att enligt överenskommelsen japanska regeringen förbundit sig att till svenska regeringen erlagga ett globalbelopp av 7 250 000 kronor såsom reglering av alla anspråk på ersättning för skada och lidanden, vilka åsamkats svenska fysiska och juridiska personer under andra världskriget av japanska regeringens organ och för vilka skador och lidanden Japans regering ansetts ansvarig enligt folkrätten.

Propositionen bifölls av riksdagen (rskr. 1958:105).

Genom beslut den 30 maj 1958 tillsatte Kungl. Maj:t en nämnd med uppdrag att under beaktande av de riktlinjer, som angivits i propositionen 1958:43, utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning av det för ersättningsbetalningarna tillgängliga beloppet.

Nämnden, som antagit namnet nämnden för fördelning av japanska medel, kallas i det följande *japannämnden*.

Vissa hos japannämnden framställda ersättningsanspråk

Hos japannämnden framställdes ersättningsanspråk bl. a. dels av Svenska sjöfolksförbundet, Svenska stewardsföreningen och Svenska maskinbefälsförbundet — i fortsättningen benämnda förbunden — såsom företrädare för medlemmar av besättningen på Ningpo eller för dödsbon efter de i Shanghai avlidna besättningsmedlemmarna eller efter två under senare år avlidna medlemmar, dels av ett antal andra sjömän, som jämväl nödtvunget vistades i Shanghai under det andra världskriget, dels av Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet och dels av krigsförsäkringsnämnden.

Förbunden yrkade — under åberopande av folkrättsliga regler och den mellan Sverige och Japan gällande handels- och sjöfartstraktaten den 19 maj 1911 — att gottgörelse måtte tillerkännas de medlemmar av besättningen å Ningpo, vilka överfördes till Shanghai, för skador och lidanden med belopp motsvarande den lön jämte krigsrisktillägg och semesterersättning, som skulle ha tillkommit dem under tiden för uppehållet i Shanghai. Gottgörelsen — sådan densamma slutligen beräknats — har av förbunden uppgivits till 1 052 227 kronor 03 öre.

Med hänvisning till vissa av förbunden hos japannämnden närmare angivna omständigheter och även till förhållandena i övrigt anförde förbunden till stöd för yrkandet, att det fick anses utrett att den japanska regeringen i sitt förhållande till besättningen handlat i strid med folkrätten. Förbunden framhöll därvid.

Visserligen kan det icke styrkas, att besättningen, därest den fått lämna Shanghai, skulle ha haft de inkomster, för vilka nu fordras ersättning, men det är uppenbart, att dylika inkomster varit att påräkna.

Vad angår krigsriskersättningen bör beaktas, att vistelsen i Shanghai hade varit förenad med större risker än sjötjänst under kriget. För de psykiska lidanden, som tillfogats besättningen, erhöll denna viss ersättning enligt 1952 års proposition (nr 86). Denna ersättning var icke tillräcklig, och utbetalandet därav kan i allt fall icke medföra inskränkning i det nu framställda kravet på ersättning avseende förlorad arbetsförtjänst och utgörande ersättning för skador och lidanden under vistelsen i Shanghai.

Kraven från de *ytterligare sjömän*, som nödtvunget vistades i Shanghai under andra världskriget, avsåg ersättning för förlorad arbetsförtjänst och för utståndna lidanden. Dessa sjömän hade alla avmönstrat i Shanghai under år 1941 eller i andra ostasiatiska hamnar vid samma tidpunkt.

Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet fordrade ersättning för förut angivna, av bolaget gjorda utlägg, tillhoppa 123 195 kronor. Till grund för kravet anfördes, att bolaget vid utgivandet av beloppen fullgjort vad som rätteligen bort åvila det allmänna och därvid inträtt i mottagarnas rätt, samt att, även om bolaget icke i förhållande till vare sig svenska eller japanska staten ägde någon laglig rätt till ersättning för utlägg, starka skälighets-synpunkter talade för att bolaget erhöll dylik ersättning.

Krigsförsäkringsnämnden yrkade — under framhållande av att japanska staten måste anses ersättningskyldig med det värde Ningpo ägde då japanerna satte sig i besittning av fartyget — att nämnden, som övertagit all rätt till fartyget, måtte erhålla gottgörelse med 1 970 000 kronor motsvarande nämnda värde.

Japannämndens förslag i hithörande delar

Med skrivelse den 12 mars 1959 har *japannämnden* avlämnat förslag till fördelning av de medel, som avses med propositionen 1958: 43.

Vad angår förbundens och bolagets krav har desamma ej godkänts av nämnden, som därvid anförde.

Den förebragta utredningen ger icke vid handen, att den japanska regeringen eller organ, för vilka denna regering varit ansvarig, kvarhållit Ningpos besättning i Shanghai under förhållanden, som varit att likställa med internering, eller att den japanska regeringen eller dess organ eljest i strid med folkrätten hindrat besättningen att lämna nämnda stad. Fastmera får anses framgå, att besättningens kvarstannande därstädes berott av kriget och omständigheter, som legat utom den japanska regeringens kontroll.

Av den återopade handels- och sjöfartstraktaten mellan Sverige och Japan kan icke anses följa, att den japanska regeringen varit pliktig att aktivt medverka till besättningens hemsändande.

De fysiska och psykiska lidanden, som besättningen nödgats utstå i Shanghai, kunna icke för den japanska regeringen medföra ersättningskyldighet enligt folkrätten.

På grund av vad sålunda anförts — och då såsom i den allmänna motiveringen framhållits nu ifrågavarande medel skola utgöra ersättning allenast

för skador och lidanden, för vilka den japanska regeringen ansetts ansvarig enligt folkrätten — finner nämnden, att ersättning ur dessa medel icke kan tillerkännas besättningen.

Med den ståndpunkt nämnden sålunda intagit saknar nämnden anledning att ingå på frågan huruvida den omständigheten att en besättningsman vid tiden för uppehållet i Shanghai icke var svensk medborgare, bör hindra, att ersättning tillägges honom.

Att bolaget frivilligt erlagt vissa belopp till hemmavarande anhöriga till medlemmar av besättningen kan icke för bolaget grunda rätt att av annan återkräva dessa belopp. Redan av detta skäl kan ersättning för utbetalningarna icke tillerkännas bolaget.

Beträffande övriga här ifrågakvarande sjömän har japannämnden funnit, att av utredningen i ärendet ej framgår att de förluster och lidanden, som må ha åsamkats dem, uppkommit under sådana omständigheter, att japanska regeringen kan anses ansvarig för desamma enligt folkrätten. Dessa sjömans krav har alltså ej heller godkänts av nämnden.

Krigsförsäkringsnämndens yrkande om gottgörelse med 1 970 000 kronor har däremot i och för sig godkänts av japannämnden. Denna föreslår därför, att till krigsförsäkringsnämnden utbetalas 62,8 procent av det godkända ersättningsbeloppet, eller 1 237 160 kronor.

Förnyat anspråk på ersättning till Ningpos besättning

I skrivelse den 16 mars 1959 till statsrådet och chefen för handelsdepartementet har *Svenska sjöfolksförbundet*, *Svenska stewardsföreningen* och *Svenska maskinförbundet* — med förmålan att de ej ha för avsikt att anföra besvär över japannämndens förslag — och *Sveriges fartygsbefälsförening* anhållit, att till 1959 års riksdag måtte avlåtas proposition med förslag att av medel, som i anledning av japannämndens förslag kan komma att tilldelas krigsförsäkringsnämnden, största möjliga belopp måtte tillerkännas de förutvarande ombordanställda å Ningpo och efterlevande efter vissa besättningsmedlemmar.

Sökandena, som i det följande kallas *organisationerna*, har, utöver vad som anförts till stöd för det hos japannämnden framställda yrkandet, framhållit följande.

Motorfartyget »Ningpo» var vid tiden för sänkningen i december 1941 befraktat av svenska statens reservförrådsnämnd. I anledning härav anser organisationerna, att svenska staten, som hade att ansvara för att fri lejd gällde för fartyget, har att genom statens krigsförsäkringsnämnd ersätta icke enbart rederiets förlust utan jämväl de ombordanställda för det inkomstbortfall de förorsakats under det ofrivilliga uppehållet i Shanghai. Icke minst gäller detta nu, när krigsförsäkringsnämnden kommer att tillföras medel från de japanska medlen.

Vidare anser organisationerna, att — därest det nu genom japannämndens förslag fastslagits att japanska regeringen icke folkrättsstridigt hindrade besättningens hemresa — ansvaret för besättningens kvarblivande i Shanghai måste falla på svenska staten, som icke kunde för Japans krigsmotståndare framlägga ett praktiskt genomförbart förslag avseende besättningens hemsändande.

Organisationerna vill också såsom grund för anspråket göra gällande, att tanken att kräva ersättning för skrovet knappast skulle ha uppkommit, om icke besättningen genom sina aktioner låtit aktualisera fallet, samt att, där-est ersättning ur de japanska medlen ej tillerkännes besättningen, svenska staten utan egen förskyllan skulle erhålla ett betydande belopp, som enligt organisationernas åsikt rimligen bör tillfalla besättningen.

Vid de ombordanställdas återkomst till Sverige 1945 var dessa helt utblottade, helt beroende utav att de under den långa tidsperioden i Shanghai varit helt utan inkomst. Hade förhållandet varit sådant att de givits möjlighet utöva sitt yrke på haven, hade dessa sjömän i likhet med alla de ombordanställda som under kriget frivilligt bemannade den svenska handelsflotan, haft ett sparkapital å det KX-conto, som upprättats för dem som utövade sjömansyrket och där enligt lag viss procent av krigsriskens insattes genom rederiets försorg. Förutom stora lidanden har dessa ombordanställda således även förlorat inkomst under det ofrivilliga uppehållet i Shanghai och många av dem även under lång tid efter det de anlände till Sverige, beroende på att sjukdomar etc. har påverkat dem, så att de icke haft möjlighet utöva sitt yrke eller haft möjlighet komma in i produktionen i land.

Beträffande de till japannämnden gjorda framställningarna från de andra sjömän, som jämväl nödtvunget vistades i Shanghai under åren 1942—1945, upplyser organisationerna, att de tagit del av dessa framställningar. Organisationerna anför vidare.

Ehuru organisationerna givetvis i och för sig finner det behjärlansvärt, att även dessa sjömän beredes ersättning, kan organisationerna icke bortse från det förhållandet, att sjömännen i fråga — i motsats till vad som var fallet med besättningen å »Ningpo» — vid det aktuella tillfället icke var anställda på fartyg, som befraktats av svenskt statligt organ. Detta förhållande torde vara av principiell betydelse för en bedömning av frågan om dessa sjömans anspråk bör tillgodoses av statliga medel. I vart fall synes det icke böra komma i fråga, att de medel, som nu kan komma att tilldelas krigsförsäkringsnämnden för Ningpos skrov, tages i anspråk för ändamålet. Organisationerna finner i övrigt, att det för nu ifrågavarande sjömän i intet fall föreligger sådan orsak, som föranledde Ningpobesättningens avmönstring. Organisationerna finner därför, att kraven från dessa sjömän har ett helt annat utgångsläge än vad som gäller för Ningpos besättning.

Till följd av vad nu anförts anser sig organisationerna icke kunna stödja dessa sjömans krav på ersättning ur medel, som erhålles för Ningpos skrov.

Departementschefen

Under den resa, då motorfartyget Ningpo minsprängdes, var fartyget befraktat av svenskt statligt organ. I anledning av sänkningen av fartyget vid Hongkong, där fartyget skulle repareras för sina skador, tvingades de förutvarande ombordanställda å fartyget att under svåra förhållanden kvarbliva först i Hongkong och därefter under tiden juni 1942—november 1945 i Shanghai. Under vistelsen i Hongkong dödades tre medlemmar av besättningen, och i Shanghai avled tre man på grund av sjukdomar. För bestri-

dande av kostnader för underhåll, sjukvård, kläder och resor m. m. under tiden från Ningpos sänkning till besättningens återkomst till hemlandet utbetalades av statsmedel sammanlagt 292 618 kronor 63 öre, varav 65 076 kronor 25 öre i försträckning. För ett belopp om 227 542 kronor 38 öre har återbetalningsskyldighet icke ansetts föreligga. Av beloppet å 65 076 kronor 25 öre har sedermera 58 973 kronor 60 öre efterskänkts. Efterlevande till de tre besättningsmedlemmar, som dödades i Hongkong, erhöi — likaledes av statsmedel — tillhoppa 27 000 kronor samt vissa livräntor. Bolaget utbetalade efter behovsprövning sammanlagt 123 195 kronor till hemmavarande anhöriga till vissa medlemmar av besättningen.

Frågan om ytterligare gottgörelse till besättningen anmäldes av min företrädare i ämbetet i propositionen 1952: 86. Därvid togs ställning till spörsmålet huruvida staten med hänsyn till de särskilda omständigheter, som förelåg beträffande besättningen å Ningpo, ur billighets- och skälighetsynpunkt borde lämna ekonomiskt bistånd till besättningen utöver den hjälp, som besättningen då redan erhållit. Vid prövningen av denna fråga tillmättes den omständigheten, att Ningpo förläste under en resa, som var föranledd av ett befraktningsavtal mellan Ningpos rederi och staten, viss betydelse. De förhållanden, varunder besättningen levde under tvångsuppehållet i Hongkong och Shanghai, ansågs vidare innebära stora lidanden i såväl psykiskt som fysiskt avseende. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna var departementschefen av den mening, att staten borde hjälpa Ningpos besättning, vilken till följd av krigshandling utsatts för osedvanligt stora påfrestningar. Jämväl riksdagen (statsutskottets utl. 1952: 108) ansåg med hänsyn till de alldeles särskilda omständigheter, som förelåg i fallet Ningpo, att staten borde ur billighets- och skälighetssynpunkt lämna besättningen ytterligare ekonomiskt bistånd. För det lidande och den psykiska skada, som åsamkats genom besättningens nödtvungna uppehåll i Shanghai, utbetalades sedermera under år 1952 till tjugofyra överlevande medlemmar av besättningen och till änkan efter en avliden besättningsman sammanlagt 358 000 kronor över ett å tilläggsstat II till rikstaten för budgetåret 1951/52 för ändamålet beviljat reservationsanslag.

Bortsett från ersättningarna jämte livräntor till de efterlevande efter de i Hongkong dödade besättningsmedlemmarna har alltså de överlevande tjugofyra medlemmarna av besättningen och änkan efter en avliden besättningsman av statsmedel utan vidare återbetalningsskyldighet erhållit (227 542: 38 + 58 973: 60 + 358 000 =) 644 515 kronor 98 öre.

Framställningar om ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning och besättningens förhållanden därefter har nu gjorts. Ansökningar om sådana ersättningar ingavs sålunda till den s. k. japannämnden, som hade att fördela det från Japan erlagda ersättningsbeloppet för folkrättsstridiga handlingar under andra världskriget. Enligt sitt nyligen avlämnade förslag har japannämnden emellertid funnit, att sådana omständigheter ej förelegat att ersättningar från dessa japanska medel kan tillerkännas besättningen på Ningpo. Däremot har japannämnden föreslagit, att till

krigsförsäkringsnämnden utbetalas 1 237 160 kronor, utgörande 62,8 procent av den av krigsförsäkringsnämnden yrkade ersättningen för värdet av Ningpos skrov. I anledning av japannämndens beslut beträffande Ningpobesättningen har de ombordanställdas organisationer nu hemställt, att det belopp, som i anledning av japannämndens förslag kan komma att såsom ersättning för Ningpos skrov tilldelas krigsförsäkringsnämnden från de japanska medlen, skall användas för beredande av största möjliga ytterligare ersättning till de förutvarande ombordanställda å Ningpo. Organisationerna hävdar, att svenska staten har ett särskilt ansvar för besättningen å Ningpo. Dessutom anser organisationerna, att de genom sina aktioner har medverkat till att tanken på att kräva ersättning för Ningpos skrov över huvud taget aktualiserades. Man finner det därför från organisationernas sida rimligt, att denna ersättning skall av staten till största möjliga belopp överlåtas på besättningen, som till följd av fartygets sänkning fick utstå svåra påfrestningar och gick miste om arbetsförtjänst under tvångsuppehållet i Shanghai och som även därefter under lång tid fått finna sig i inkomstbortfall på grund av avsaknad av möjlighet att utöva sjömansyrket eller yrke i land.

Japannämndens förslag har den 16 mars 1959 tillställts dem som ansökt om ersättning. De som har något att erinra mot förslaget har tillfälle att inom en månad från nämnda dag till utrikesdepartementet inkomma med ansökan om ändring av förslaget. Organisationerna har förklarat, att de icke ämnar ansöka om sådan ändring. Det är med hänsyn till de ändringar i förslaget, som kan komma att vidtagas, icke möjligt att f. n. exakt ange storleken av det belopp, som kommer att tillföras krigsförsäkringsnämnden. Det får emellertid förutsättas, att vid den slutliga behandlingen av förslaget krigsförsäkringsnämnden kommer att från de japanska medlen tilldelas det föreslagna beloppet utan någon större jämkning. Ifrågasvarande behandling beräknas kunna avslutas före utgången av juni 1959.

Vid bedömningen av frågan huruvida ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning bör utgå, torde hänsyn böra tagas till den omständigheten, att statsmakterna då 1952 års ersättning till Ningpobesättningen beslöts icke kunde förutse, att någon gottgörelse för Ningpos skrov skulle utgå. Jag finner mig böra tillstyrka, att av de medel, som vid Kungl. Maj:ts prövning av japannämndens förslag tilldelas krigsförsäkringsnämnden såsom ersättning för värdet av Ningpos skrov, visst belopp undantages att användas till sådana ersättningar, som avses med organisationernas framställning. I likhet med vad som skedde vid meddelandet av 1952 års beslut vill jag förorda, att ersättningarna utformas såsom en gottgörelse för det lidande och den psykiska skada, som åsamkats genom besättningens nödtvungna uppehåll i Shanghai.

I anledning av Ningpos sänkning har av statsmedel hittills utbetalats i runt tal 644 000 kronor. Med hänsyn härtill finner jag det skäligt, att det belopp, som enligt vad jag förut förordat bör användas till ytterligare ersättningar, begränsas till högst 300 000 kronor. Ersättningsbeloppen torde

böra efter förslag av organisationerna bestämmas av Kungl. Maj:t efter behovsprövning och med hänsyn till förhållandena i de särskilda fallen.

Vid anmälan av propositionen 1952:86 förklarade föredraganden, att det ville synas som om händelsen med Ningpo och dess besättning vore ensam i sitt slag i den svenska sjöfarten under det andra världskriget. Det konstaterades i propositionen, att det visserligen i Shanghai under kriget vistades — förutom besättningen å Ningpo — ytterligare ett antal svenska sjömän, men att det bakom dessa sjömans vistelse därstädes ej låg samma betingelser som i fråga om Ningpos besättning. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen om vissa hos japannämnden framställda ersättningsanspråk och nämndens förslag i anledning därav ansåg sig japannämnden icke kunna godkänna yrkanden av vissa ytterligare sjömän, som jämväl nödtvunget vistades i Shanghai under andra världskriget, om ersättning för förlorad arbetsförtjänst och för utståndna lidanden. Organisationerna har funnit, att kraven från dessa sjömän hänför sig till andra förhållanden än dem som gäller för Ningpos besättning. Ehuru organisationerna finner det i och för sig behjärtansvärt att även ifrågavarande sjömän beredes ersättning, anser sig organisationerna i nu förevarande sammanhang icke kunna stödja deras krav. Av principiella skäl anser även jag mig nödsakad att lämna frågan om ersättning till dessa sjömän utan åtgärd.

Vad jag föreslagit om ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning innebär en ändring av riksdagens beslut i anledning av propositionen 1952:145 angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet. På grund härav bör förslaget underställas riksdagens prövning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel må användas enligt av mig i det föregående angivet förslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rutger Croneborg